

Analiza ekonomskih i proizvodnih pokazatelja različitih tipova poljoprivrednih gospodarstava

Malešević, Ana

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj:

**Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek /
Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:151:198051>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-23**

Sveučilište Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku

**Fakultet
agrobiotehničkih
znanosti Osijek**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Agrobiotechnical
Sciences Osijek - Repository of the Faculty of
Agrobiotechnical Sciences Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET AGROBIOTEHNIČKIH ZNANOSTI OSIJEK

Ana Malešević

Preddiplomski sveučilišni studij Poljoprivreda

Smjer Agroekonomika

**Analiza ekonomskih i proizvodnih pokazatelja različitih
tipova poljoprivrednih gospodarstava**

Završni rad

Osijek, 2021.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET AGROBIOTEHNIČKIH ZNANOSTI OSIJEK

Ana Malešević

Preddiplomski sveučilišni studij Poljoprivreda

Smjer Agroekonomika

**Analiza ekonomskih i proizvodnih pokazatelja različitih
tipova poljoprivrednih gospodarstava**

Završni rad

Povjerenstvo za ocjenu završnog rada:

1. doc.dr.sc. Ana Crnčan, mentor
2. prof.dr.sc. Ljubica Ranogajec, član
3. doc.dr.sc. Jelena Kristić, član

Osijek, 2021.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek
Preddiplomski sveučilišni studij Poljoprivreda, smjer Agroekonomika

Završni rad

Ana Malešević

Analiza ekonomskih i proizvodnih pokazatelja različitih tipova poljoprivrednih gospodarstava

Sažetak:

Sustav poljoprivrednih knjigovodstvenih podataka - FADN, osnovan je u EU 1965. godine. Nužan je za sve države članice Europske unije. Prema Zakonu o poljoprivredi uspostava FADN sustava u RH je obaveza izdana u Narodnim novinama, broj 118/18. U završnom radu je prema FADN klasifikaciji napravljena usporedba ekonomskih i proizvodnih pokazatelja sa različitih tipova OPG-a kroz razdoblje od četiri godine, odnosno od 2015. do 2018. godine. Poljoprivredna gospodarstva čija je djelatnost svinjogojstvo i peradarstvo raspolažu sa najvećim brojem uvjetnih grla. Najmanje je poljoprivrednih gospodarstava čija je djelatnost bazirana na vinogradarstvo i vinarstvo. Ekonomski pokazatelji upućuju na pozitivan financijski rezultat i ekonomično poslovanje svih tipova PG-a, a najmanji je koeficijent ekonomičnosti izračun za voćarstvo i maslinarstvo za 2016. godinu. Većina tipova različitih OPG-a ima dobru likvidnost, a malu zaduženost što znači dobru i pravovremenu mogućnost podmirenja pristiglih obveza, odnosno troškova.

Ključne riječi: FADN - Sustav poljoprivrednih knjigovodstvenih podataka, tip poljoprivrednog gospodarstva, proizvodni pokazatelji, ekonomski pokazatelji

20 stranica, 4 tablice, 8 grafikona, 3 slike, 10 literaturnih navoda

Završni rad je pohranjen: U Knjižnici Fakulteta agrobiotehničkih znanosti Osijek i u digitalnom repozitoriju diplomskih i završnih radova Fakulteta agrobiotehničkih znanosti Osijek.

BASIC DOCUMENTATION CARD

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek
Undergraduate university study Agriculture, department of Agroecconomics

BSc Thesis

Analysis of economic and production indicators of different types of agricultural holdings

Summary:

The Agricultural Accounting Data System - FADN, was established in the EU in 1965. It is necessary for all member states of the European Union. According to the Agriculture Act, the establishment of the FADN system in the Republic of Croatia is an obligation issued in the Official Gazette, No. 118/18. In the final work, according to the FADN classification, a comparison of economic and production indicators from different types of family farms over a period of four years, from 2015 to 2018. Farms whose activity is pig breeding and poultry have the largest number of conditional heads. There are the fewest agricultural holdings whose activity is based on viticulture and winemaking. Economic indicators point to a positive financial result and economical operation of all types of GHGs, and the lowest coefficient of economy is the calculation for fruit and olive growing for 2016. Most types of different family farms have good liquidity and low indebtedness, which means good and timely settlement. incurred liabilities or costs.

Keywords: FADN - Agricultural accounting data system, type of agricultural holding, production indicators, economic indicators

20 pages, 4 tables, 8 charts, 3 pictures, 10 references

BSc Thesis is stored: in the Library of the Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek and in the digital repository of graduate and final theses of the Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. MATERIJAL I METODE	2
2.1. Cilj istraživanja.....	2
3. REZULTATI I RASPRAVA	3
3.1. FADN u Hrvatskoj.....	3
3.2. Tipologija obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava	5
3.3. Statistički podaci strukture poljoprivrednih gospodarstava u EU	8
3.4. Proizvodni pokazatelji	9
3.5. Troškovi na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima	13
3.6. Ekonomski pokazatelji.....	15
4. ZAKLJUČAK	19
5. POPIS LITERATURE.....	20

1. UVOD

Korištenje proizvodnih i financijskih informacija različitih poljoprivrednih gospodarstava neophodno je kako bi se donosile ispravne poslovne odluke, ali prije svega i kako bi se provodile mjere Zajedničke poljoprivredne politike. Informacije o ekonomskim i proizvodnim stanjima različitih tipova gospodarstava osim samim tvoriteljima poljoprivredne politike, korisne su i svim nositeljima PG-a ili OPG-a, korisne su i raznim obrazovnim ustanovama, istraživačkim i drugim centrima, savjetodavnim i financijskim institucijama, interesnim skupinama i različitim tijelima državne uprave.

Godine 1965. Europska unija je kreirala pravnu osnovu utemeljivanjem reprezentativnog sustava poljoprivrednog računovodstva poznatijeg kao FADN - Farm Accountancy Data Network. Navedeni sustav kreiran je za dobivanje potrebnih podataka, a koriste ga sve članice Europske Unije. Sustav prikuplja i pokazuje godišnje knjigovodstveno stanje proizvodnih, financijskih i ekonomskih podataka odabranog uzorka ili tipa poljoprivrednog gospodarstva klasificiranog u skupine prema različitim kriterijima kao što su ekonomska veličina gospodarstva, regionalna pripadnost ili sam tip poljoprivredne proizvodnje.

Provođenje godišnjih ispitivanja o visini dohotka različitih poljoprivrednih gospodarstava po metodologiji Sustava poljoprivrednih knjigovodstvenih podataka - FADN-a, nužna je za sve članice Europske unije. Istraživanja FADN sustava prezentiraju i prikazuju instrument Europske komisije za vrednovanje i procjenu dohotka poljoprivrednih proizvođača te utvrđivanja utjecaja Zajedničke poljoprivredne politike Europske unije - EU (Common Agricultural Policy-CAP) na njihovo poslovanje. Ovaj sustav u EU predstavlja kako jedini tako i temeljni izvor mikroekonomskih informacija sa obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava koji su usporedivi i usklađeni na razini cijele EU (Csajbok, i sur. 2005.).

Prema Crnčan i Ranogajec (2013.) temeljna zadaća FADN sustava je osigurati računovodstvene podatke sa gospodarstva koja su uključena u istraživanje, a krajnji rezultati služe za pružanje različitih informacija različitim institucijama i tijelima koji su već ranije navedeni.

2. MATERIJAL I METODE

Pri pisanju završnog rada korištene su metode sinteze, analize i komparacije s ciljem usporedbe proizvodnih i ekonomskih pokazatelja obiteljskih gospodarstava. Standardni rezultati sustava poljoprivrednog knjigovodstva ili FADN-a korišteni su kao temeljni izvor podataka, i to unutar razdoblja od 2015. do 2018. godine.

Pri izradi rada korištena je i druga recentna i relevantna literatura (knjige, radovi i publikacije) čija je osnovna tematika knjigovodstvo i računovodstvo. Primijenjene su i službene web stranice FADN sustava u Hrvatskoj ili Europskoj Uniji, kao i Zakon o poljoprivredi (NN 30/15) te Pravilnik o sustavu FADN-a ili poljoprivrednih knjigovodstvenih podataka (NN br. 70/15).

2.1. Cilj istraživanja

Cilj završnog rada je analiza i sinteza proizvodnih i ekonomskih podataka i pokazatelja sa različitih tipova poljoprivrednih gospodarstava prema FADN klasifikaciji i objavljenim podacima za razdoblje od 2015. do 2018. godine.

3. REZULTATI I RASPRAVA

Kao već ranije rečeno uspostava FADN sustava u RH obveza je koja potječe iz Zakona o poljoprivredi - „Narodne novine“ broj 118/18. Važno je napomenuti da osnovno tijelo koje je odgovorno za ustrojavanje, stručnu provedbu i samu organizaciju poljoprivrednog knjigovodstva je Ministarstvo nadležno za poljoprivredu. Navedeno Ministarstvo je u Narodnim novinama, br. 70/15 i 06/18 donijelo Pravilnik o FADN sustavu gdje su opisani i određeni svi uvjeti i načini provedbe sustava, propisana su također i tijela za nadzor i uspostavu čija je glavna zadaća organizacija i stručna provedba FADN istraživanja.

Komercijalno poljoprivredno gospodarstvo je poljoprivredno gospodarstvo unutar sustava poljoprivrednog knjigovodstva koje ostvaruje prihode i profit u obavljanju određene poljoprivredne djelatnosti, također mora dobrovoljno sudjelovati u FADN sustavu i pravovremeno prilagati sve potrebne podatke koji se prikupljaju FADN ispitivanjem.

3.1. FADN u Hrvatskoj

U članku 1. Pravilnika o sustavu poljoprivrednih knjigovodstvenih podataka pojam FADN se definira kao „Sustav poljoprivrednih knjigovodstvenih podataka ili eng. Farm Accountancy Data Network, koji obuhvaća provedbu godišnjeg istraživanja o strukturi, proizvodnji, prihodima i rashodima poljoprivrednih gospodarstava“ (NN 70/15). Članak 1. pravilnika sadrži i razne odredbe o uspostavi sustava za prikupljanje informacija, određene uredbe propisane od komisije o izvještavanju gospodarstava, uredbe o odabiru vrste gospodarstava u svrhu određivanja prihoda i dohotka, te uredbe komisije kojima se utvrđuje tip poljoprivredne djelatnosti koja će se obavljati na pojedinom gospodarstvu.

U pravilniku članak 3. se odnosi na pojedine pojmove iz FADN sustava i njihova jednostavna objašnjenja. Pravilnik također definira obveze, zadaće i odgovornosti pojedinih tijela koja su uključena u sustav knjigovodstvenih podataka, te opisuje tko sve sudjeluje u organizaciji i provedbi ovog sustava. (Pravilnik o sustavu poljoprivrednih knjigovodstvenih podataka).

U organizaciji i provedbi FADN sustava u Republici Hrvatskoj sudjeluju Ministarstvo nadležno za obavljanje poslova poljoprivrede koje ima određene zadatke prikazane Slikom 1. U organizaciji i provedbi sudjeluju još i obiteljska poljoprivredna gospodarstva u FADN sustavu, Državni zavod za statistiku, razni knjigovodstveni uredi, Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek, Agronomski fakultet u Zagrebu te ostale znanstvene i obrazovne institucije i druge pravne ustanove i tijela.

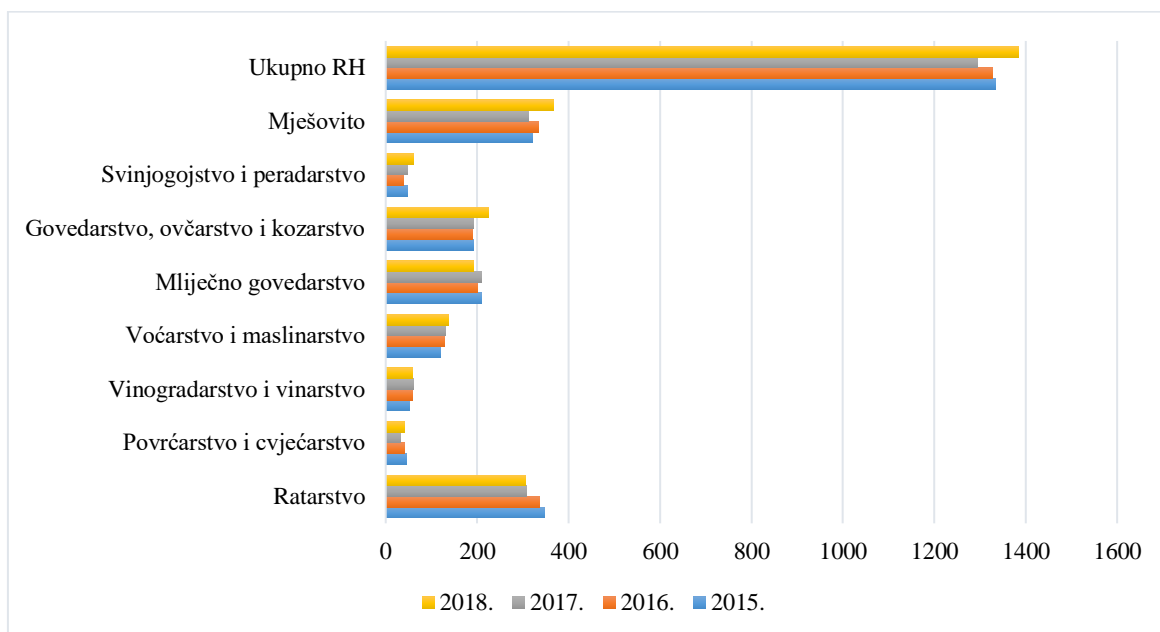
Slika 1. Zadaće Ministarstva

Izvor: Pravilnik o sustavu FADN-a

Ministarstvo obavlja poslove agencije za FADN ili Sustav poljoprivrednih knjigovodstvenih podataka koji obuhvaćaju zadaće od izrade plana organizacije provedbe istraživanja do krajnje komunikacije sa Europskom komisijom.

3.2. Tipologija obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava

FADN populacija definira se prema osnovna tri kriterija: ekonomska veličina, regionalna pripadnost i tip poljoprivredne proizvodnje. Grafikonom 1. prikazani su tipovi poljoprivrednih gospodarstava klasificirani prema vrsti proizvodnje kako je definirano Pravilnikom.

Grafikon 1. Vrsta i uzorak proizvodnje prema tipologiji poljoprivrednog gospodarstva

Izvor: autor prema rezultatima FADN-a (<http://www.fadn.hr/>, 2021.)

Grafikonom 1. prikazana je tipologija PG-a u razdoblju od 2015. do 2018., te njihova zastupljenosti u ukupnom uzorku. Ukupan uzorak PG-a iznosi 1.335 gospodarstava u 2015. godini, 1.328 gospodarstava za 2016. godinu, 1.295 u 2017. i 1.385 poljoprivrednih gospodarstava u 2018. godini. Nevedeni uzorci poljoprivrednih gospodarstava mogu se podijeliti u 8 osnovnih tipova mogućnosti poljoprivredne proizvodnje. Sustav definira i starosne skupine nositelja gospodarstva kako je prikazano Tablicom 1.

Tablica 1. Starosne skupine nositelja gospodarstva u FADN sustavu

Starosna dob	2015.	2016.	2017.	2018.
	Uzorak PG	Uzorak PG	Uzorak PG	Uzorak PG
< od 40 godina	292	291	277	310
40–65 godina	874	869	863	893
> od 65 godina	169	168	155	181

Izvor: autor prema rezultatima FADN-a, (<http://www.fadn.hr/>, 2021.)

Prema podacima iz Tablice 1. može se zaključiti kako je najviše vlasnika poljoprivrednih gospodarstava u starosnim godinama od 45-65, a najmanje onih sa više od 65 godina.

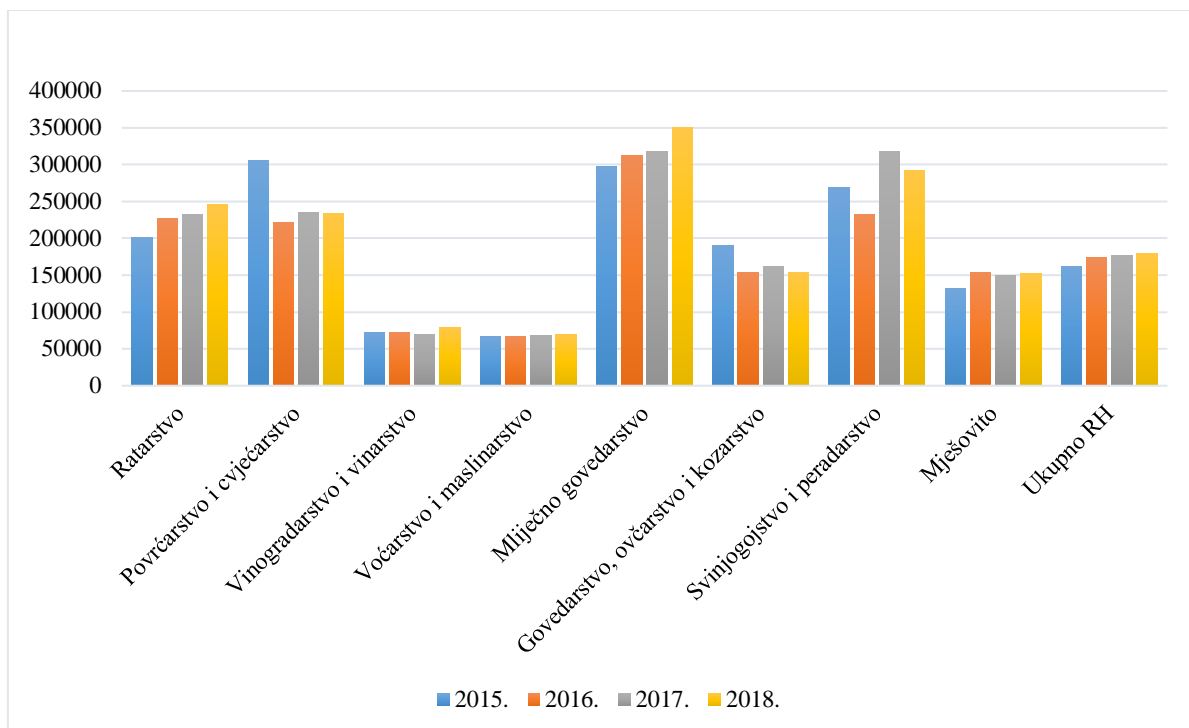
Tip proizvodnje određenog PG-a definiran je relativnom važnosti obavljanja određene poljoprivredne aktivnosti na gospodarstvu, također je određen i kvantitativno kao udio standardnih ekonomskih rezultata proizvodnje u ukupnom SO gospodarstva. (<http://www.fadn.hr/>, 2021.)

Temelj ukupne vrijednosti proizvodnje obiteljskih gospodarstava jeste ekonomska veličina OPG-a ili PG-a gdje temelj ukupne vrijednosti čini sumu svih ostvarenih financijskih rezultata (Standard output – SO) svake proizvodnje posebno koja se obavlja na određenom PG-u, a koja uz to predstavlja i određenu ekonomsku ili financijsku vrijednost proizvodnje proizvoda po onim cijenama koje su zastupljene i ostvaruju se na tržištu a ne uključuju potpore, poreze i drugo.

Jedinična novčana vrijednost proizvodnje poljoprivrednog proizvoda predstavlja upravo taj SO ili punim nazivom standardni ekonomski rezultat. Jedinična novčana vrijednost izražena je u proizvođačkim cijenama na onim gospodarskim jedinicama koje uključuju potrošnju i prodaju na gospodarstvu, potrošnju u kućanstvu, i izvršavanje određenih promjena u zalihama glavnih i sporednih proizvoda stočarske i biljne proizvodnje.

Proizvod sa najvećom vrijednošću je najčešće i onaj glavni poljoprivredni proizvod, dok su ostali sekundarni. Sve vrste poreza, kao što je porez na dodatnu vrijednost i slično, isključeni su u standardnom ekonomskom rezultatu jer standardni ekonomski rezultat isključuje izravna plaćanja.

SO se u stočarskoj proizvodnji odnosi na grlo stoke, pčelinju zajednicu ili 100 kljunova peradi, dok se u biljnoj proizvodnji to odnosi na 1 ha ukupne zemlje. (<https://www.savjetodavna.hr/>, 10.8.2021.). Grafikonom 2. prikazana je ekonomska veličina poljoprivrednih gospodarstava prema tipu poljoprivrednih gospodarstava.

Grafikon 2. Ekonomska veličina (kn) po tipu poljoprivrednih gospodarstava

Izvor: autor prema rezultatima FADN-a, (<http://www.fadn.hr/>, 2021.)

Prema podacima iz Grafikona 2. najveći standardni rezultati ostvaruju se u mliječnom govedarstvu u 2018. godini, dok suprotno spomenutom, tip vinogradarstvo i vinarstvo kao i tip voćarstvo i maslinarstvo prema ovim podacima ostvaruju najmanje standardizirane rezultate svih analiziranih godina, odnosno pripadaju razredima najmanjih ekonomskih veličina.

3.3. Statistički podaci strukture poljoprivrednih gospodarstava u EU

Struktura poljoprivrede u Europskoj Uniji i njezinim državama članicama vidno se razlikuje u različitim čimbenicima i poljima rada, od topografije, geologije, prirodnih resursa, klime, te naravno do same raznolikosti u aktivnostima regija, običaja društva i infrastrukture. Poznato istraživanje FSS, odnosno istraživanje o strukturi poljoprivrednih gospodarstava glavni je ocjenjivač stanja u poljoprivrednom gospodarstvu, i to u cijeloj Europskoj Uniji praćenjem promjena i raznolikosti u strukturi PG-a, te istovremenim praćenjem očekivanih učinaka.

EU ima raznovrsne oblike poljoprivrednih gospodarstava, te se ulaskom država srednje Europe i država istočne Europe ta raznovrsnost povećala još i više. Postoje konvencionalni, organski, intenzivni i drugi oblici poljoprivredne proizvodnje koje najviše prevladavaju. Što se tiče organizacije strukture, najviše prevladavaju OPG-i. koji su najčešće u obiteljima dugi niz godina i prenose se s koljena na koljeno. U Europskoj uniji prosječna veličina poljoprivrednog zemljišta iznosi 15-tak ha, dok SAD obrađuje puno veće poljoprivredne površine koje zauzimaju oko 180 ha. 2013. godine u skupini država Europske Unije bilo je gotovo 11 mil. PG-a. Prema ekonomskoj veličini analizom je utvrđeno da preko 6 milijuna tih PG-a ostvaruje standardan rezultat koji je veći od 14 000 kn. Države članice imaju cca 170 mil. ha. KPP-a, što je u prosjeku 16 ha po PG-u.

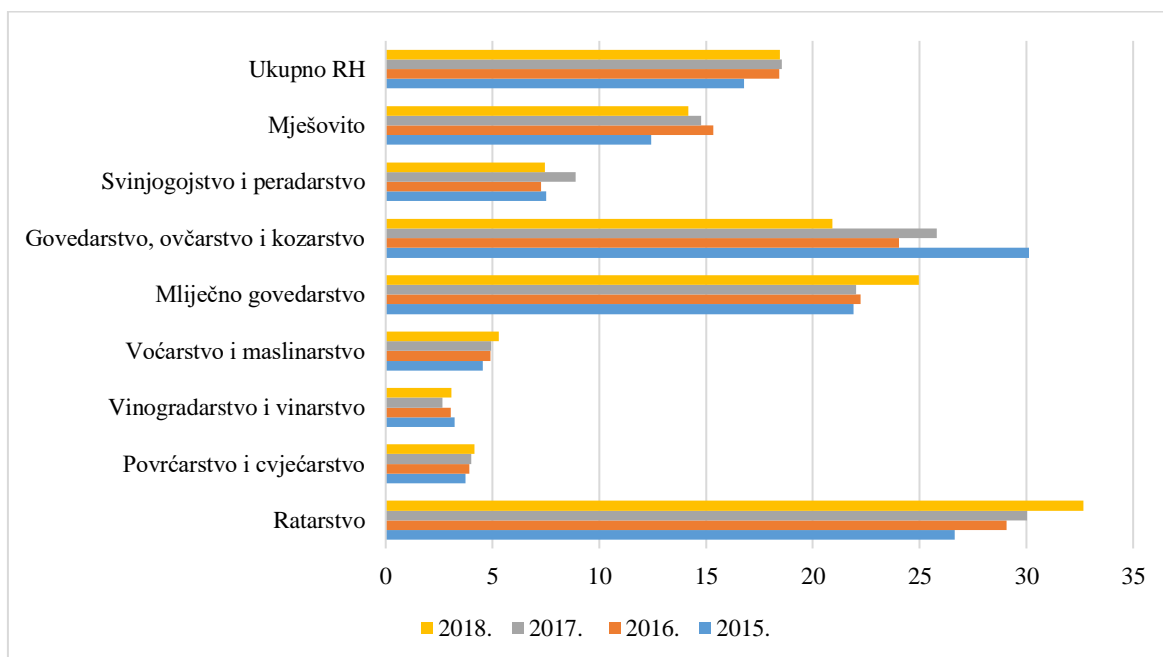
Poljoprivredna proizvodnja država članica Europske Unije u tekućim cijenama za 7,9 % se povećala u razdoblju od 2007. do 2010. godine, te za dodatnih 7,5 % od 2010. do 2013. godine. U tim vremenskim periodima kod većine država članica EU bilježi se rast cijena, no izuzetak su Grčka i Cipar gdje je zabilježen pad za gotovo 10 % u vremenskom razdoblju od 2007. do 2010. godine. Hrvatska također spada u tu kategoriju gdje je zabilježen intenzivan pad, i to u razdoblju od 2010. do 2013. godine. KPP 2013. godine iznosio je 40,0 % ukupne površine zemljišta, dok je dodatnih 9,0 % zemljišta pripadalo PG-ima u obliku šumskih nasada sa približno 6,5 % i ostalih nepoljoprivrednih zemljišta sa približno 2,5 % ukupnih površina.

3.4. Proizvodni pokazatelji

Gospodarstvo na kojem se proizvode određeni poljoprivredni proizvodi su gospodarstva koja podrazumijevaju proces kombiniranja svih raspoloživih inputa ili proizvodnih čimbenika sa glavnim ciljem stvaranja outputa ili gotovih poljoprivrednih proizvoda koji su namijenjeni potrošnji, odnosno zadovoljavanju različitih ljudskih potreba (Očić i sur., 2013.). Stočarski i biljni proizvodi su poljoprivredni proizvodi, kao i svi oni proizvodi prvog stupnja nastali od njihove prerade.

U radu su promatrani različiti proizvodni pokazatelji kao što su: UG ili ukupan broj uvjetnih grla stoke, KPP ili korištena poljoprivredna površina, prosječan broj stoke po hektaru korištene poljoprivredne površine i ukupan rad, odnosno radna snaga na određenom poljoprivrednom gospodarstvu. KPP ili korištena poljoprivredna površina predstavlja ukupnu površinu u zakupu i vlasništvu članova i/ili nositelja gospodarstava, s tim da tu nisu uključene površine pod šumom i ostale nepoljoprivredne površine kao što su: ribnjaci, putevi, gospodarska dvorišta i slično.

Ukupna korištena poljoprivredna površina po različitim tipovima PG-a prikazana je sljedećim grafičkim prikazom.

Grafikon 3. Korištena poljoprivredna površina po tipu poljoprivrednih gospodarstava (ha)

Izvor: autor prema rezultatima FADN-a (<http://www.fadn.hr/>, 2021.)

Na temelju podataka iz Grafikona 3. može se zaključiti kako ratarstvo zauzima najveće površine ukupnih korištenih poljoprivrednih površina, te se KPP ratarstva svake godine povećava. Godine 2015. površine pod ratarstvom iznosile su 26,63 ha dok 2018. čak 32,66 ha, što je ukupno povećanje za 6,03 ha. Najmanje površine pak zauzimaju vinogradarstvo/vinarstvo te povrćarstvo/cvjećarstvo. Ukupne površine svih tipova poljoprivrednih gospodarstava u RH se iz godine u godinu povećavaju. Godine 2015. ukupne poljoprivredne površine Republike Hrvatske iznosile su 16.78 ha, a 2018. 18,47 ha, što znači da se KPP povećao za 1,69 ha.

Ostvareni prinos po jedinici kapaciteta je glavni pokazatelj karakterističan za svaku poljoprivrednu djelatnost. U biljnoj proizvodnji to je t/ha, dok je u stočarskoj proizvodnji to uvjetno grlo stoke (UG)

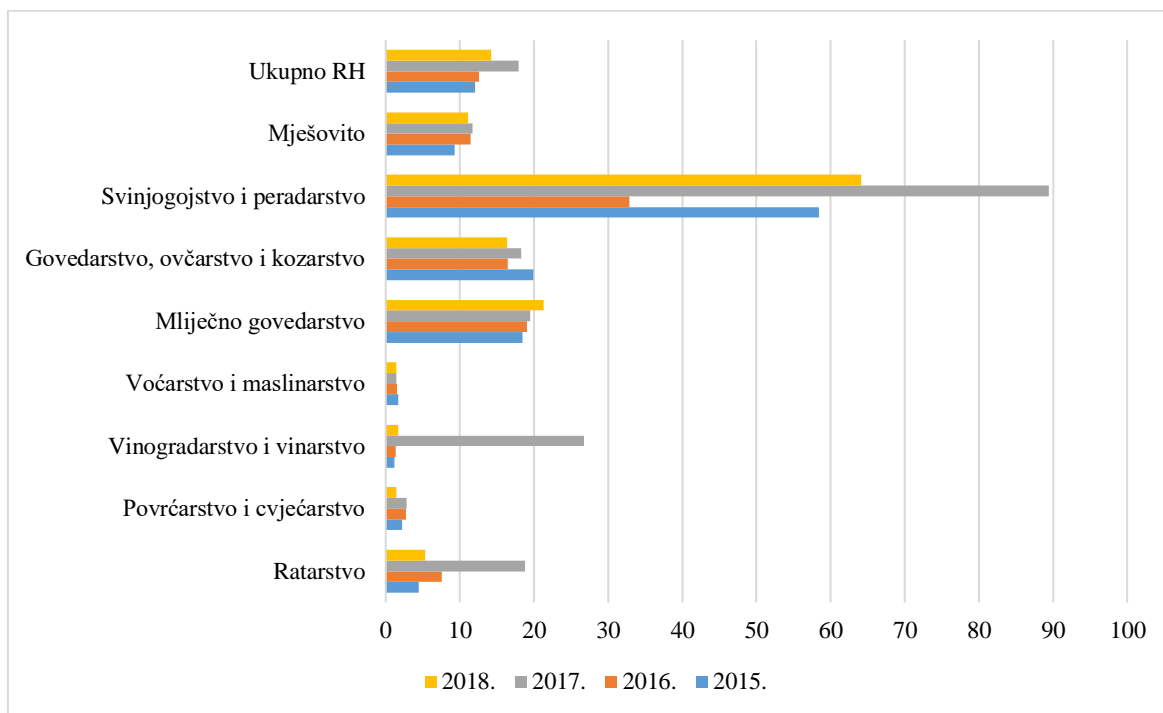
Ukupan broj uvjetnih grla stoke prikazanih Grafikonom 4., predstavlja ukupan broj stoke/ha korištene poljoprivredne površine, a izračunava se kao prosječan broj UG koza, goveda i ovaca/ha površine pod ugarima i krmnim usjevima. Uvjetno grlo (UG) je skupina istih životinja, npr. skupina mliječnih krava težine 500 kg, koje se izračunava po slijedećoj formuli: broj stoke x živa vaga stoke x (broj dana stoke na PG-u/365)) / 500., (<http://www.fadn.hr/>, 2021.). Koeficijent za prevođenje pojedinih vrsta stoke u UG prikazani su Tablicom 2.

Tablica 2. Pripadajući koeficijenti za pojedinu vrstu stoke

Vrsta	Koeficijent	Vrsta	Koeficijent
Kopitari	0,8	Ostala goveda	0,8
Telad za tov < 6 mj	0,4	Ovce, koze	0,1
Ostala telad < 12 mj	0,4	Krmače i nerasti	0,3
Junad 12-24 mj.	0,7	Prasad	0,027
Junice 12-24 mj	0,7	Rasplodne krmače	0,5
Junad > = 24 mj.	1,0	Svinje za tov, ostale	0,3
Junice za tov > = 24 mj.	0,8	Brojleri	0,007
Mliječne krave	1,0	Kokoši nesilice	0,014

Izvor: FADN priručnik

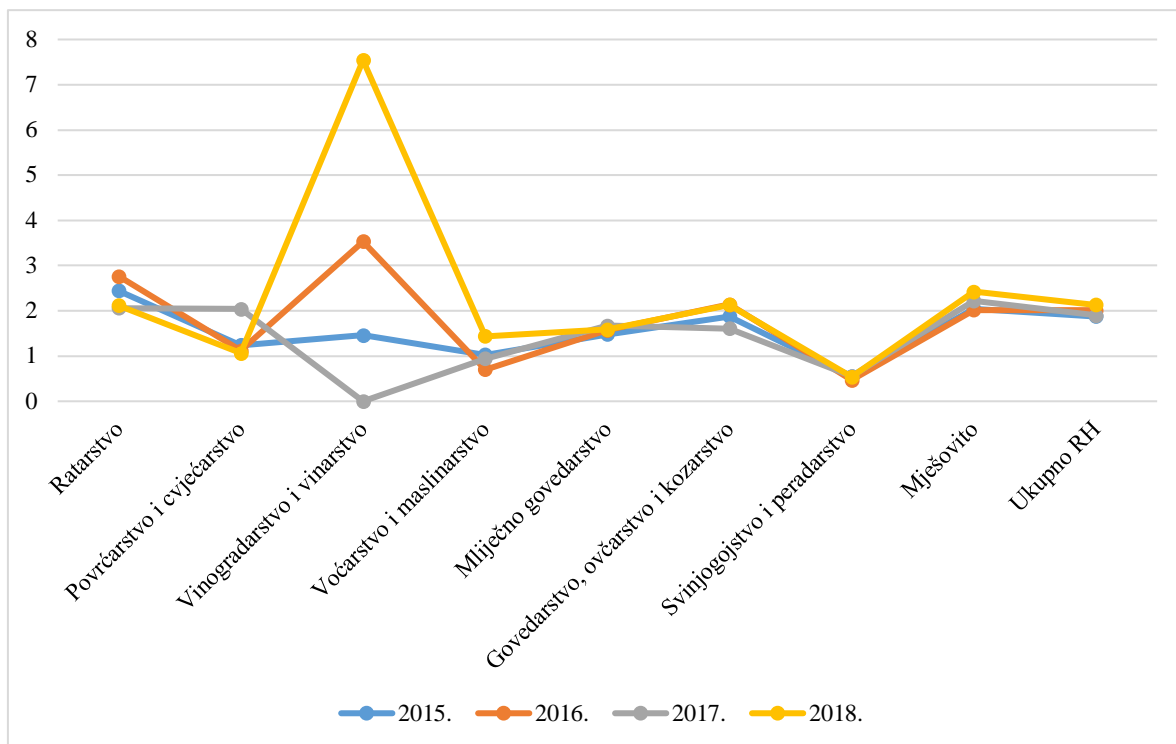
Upotreba koeficijenta je drugi način izračuna broja uvjetnih grla stoke. Taj način se računa množenjem broja stoke sa odgovarajućim koeficijentom kako je prethodno prikazano. Broj UG prema određenom tipu poljoprivrednog gospodarstva prikazan je Grafikonom 4.

Grafikon 4. Broj UG/tipu PG-a

Izvor: autor prema rezultatima FADN-a (<http://www.fadn.hr/>, 2021.)

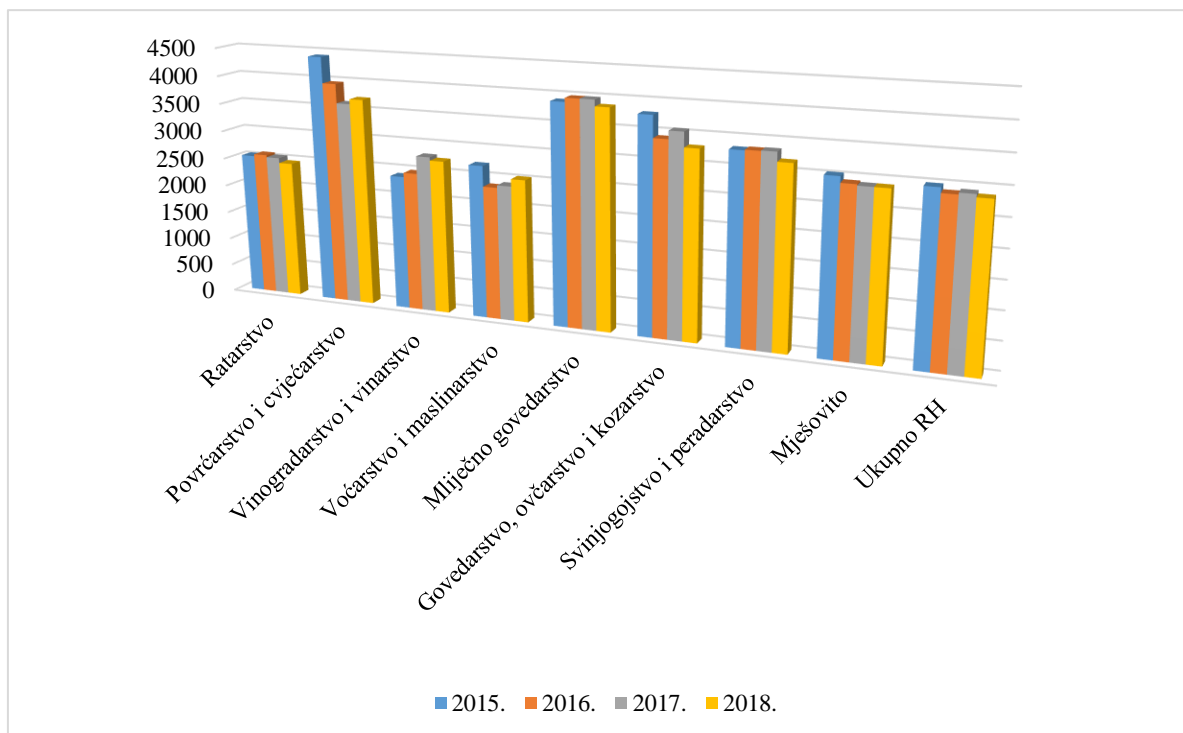
Prema Grafikonu 4. sa najvećim brojem UG stoke kod promatranih tipova proizvodnje raspolaže tip - svinjogojstvo i peradarstvo. Drastično povećanje je primjetno u 2017. godini sa 32 na 89 UG u odnosu na prošlu 2016. godinu. Vinogradarstvo i vinarstvo je tip proizvodnje kod kojeg je zamijećen najmanji broj UG, i to u 2015. godini kada je proizvodnja iznosila 1,14 uvjetnih grla, te u 2018. sa 1,67 uvjetnih grla. Za djelatnosti poput vinogradarstva i voćarstva sasvim je očekivan takav mali broj uvjetnih grla jer takve proizvodnje zahtijevaju prvenstveno postojanje, a zatim i korištenje poljoprivrednog zemljišta.

Grafikon 5. Prosječan broj UG koza, goveda i ovaca po hektaru krmnih kultura

Izvor: autor prema rezultatima FADN-a, (<http://www.fadn.hr/>, 2021.)

Iz grafičkog prikaza vidljiv je ukupni prosjek koji je u 2015. iznosio 1.88 UG u 2016. je bilo prosječno 2.01 UG, dok je 2017. godine 1.90 UG i 2018. godine prosjek je iznosio 2.13 UG po hektaru goveda, ovaca i koza/ha krmnih kultura. U odnosu na navedene prosjeke, najvišu vrijednost uvjetnih grla stoke po hektaru krmnih kultura ima tip 3-vinogradarstvo i vinarstvo od 7,54 UG/ha u 2018. godini, dok istodobno isti tip u odnosu na prosjek ima i najnižu vrijednost od 0,00 u 2017. godini, što je ukupno povećanje za svih 7,54 UG stoke/ha krmnih kultura. Utrošak sati provedenih u proizvodnji prikazani su Grafikonom 6.

Grafikon 6. Ukupni rad (sati)/tipu PG-a

Izvor: autor prema rezultatima FADN-a, (<http://www.fadn.hr/>, 2021.)

Iz Grafikona 6. vidljivo je da najvišu vrijednost ukupnoga rada ima tip 2 koji podrazumijeva povrčarstvo i cvječarstvo koji je iznosio 4.413 sati u 2015., te 3.955 sati u 2016. godini. Tip 5 koji podrazumijeva mliječno govedarstvo slijedi odmah iza prethodnog tipa koji je iznosio 3.977 sati u 2017. godini, što je 436 sati manje odnosno na tip 2. Suprotno tome, najmanje sati ima tip 4 koji podrazumijeva voćarstvo i maslinarstvo sa 2.355 sati u 2016. godini.

3.5. Troškovi na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima

Trošak predstavlja iskorištavanje resursa, odnosno to je novčani iznos upotrebljenih resursa koji su upotrebljavani u svrhu postizanja određenih ciljeva i ostvarivanja učinka. Troškove dijelimo na fiksne i varijabilne.

Varijabilni troškovi prikazani Slikom 2. specifični su i izravno povezani s određenom vrstom proizvodnje. Varijabilni troškovi se pojavljuju samo ukoliko postoji određenja proizvodnja na poljoprivrednom gospodarstvu. Oni variraju ovisno o povećanju ili smanjenju proizvodnje.

Slika 2. Varijabilni troškovi u poljoprivrednoj proizvodnji

Izvor: autor

Svaki poljoprivredni proizvođač može utjecati na financijski rezultat i uspješnost poslovanja na način da djeluje na varijabilne troškove u smislu njihova smanjivanja. Pri tome se djelovanje na varijabilne troškove ne smije se na kvalitetu proizvodnje i gotovog proizvoda ili usluge. Fiksni troškovi prikazani su Slikom 3. Glavna obilježja fiksnih troškova su da ne ovise o vrsti i obujmu proizvodnje, obračunavaju na razini cijeloga gospodarstva i traju više od godinu dana.

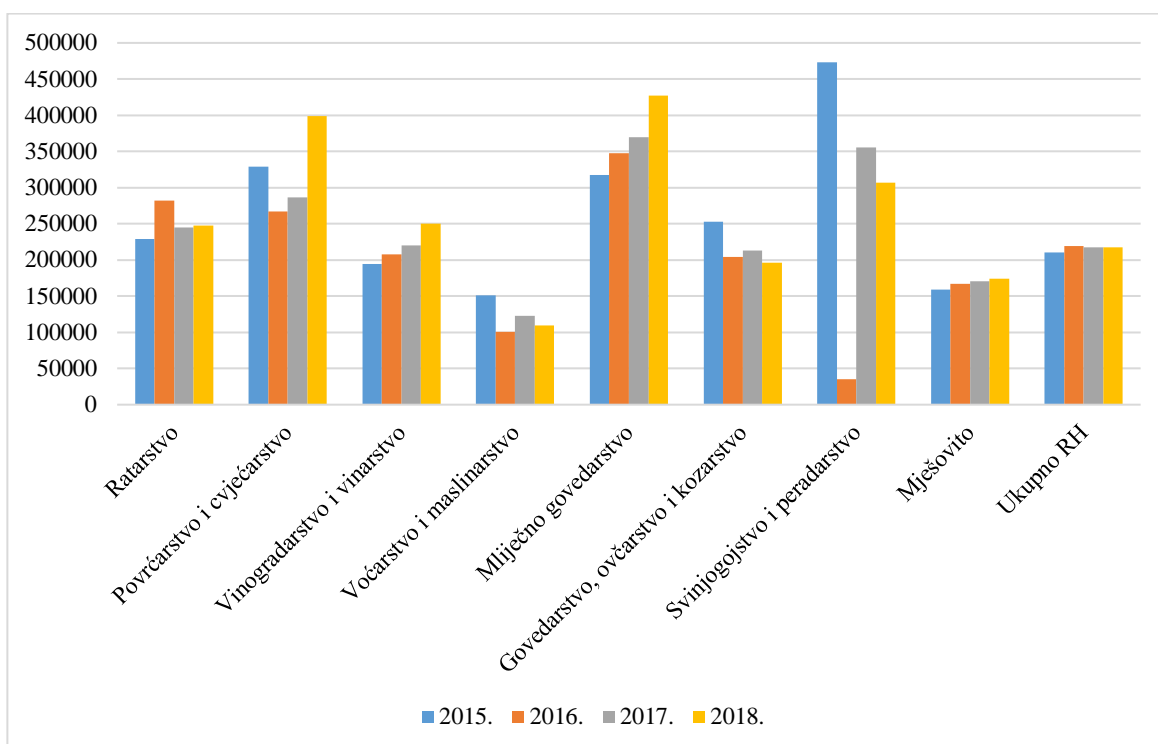
Slika 3. Fiksni troškovi u poljoprivrednoj proizvodnji

Izvor: autor

3.6. Ekonomski pokazatelji

Na temelju raspoloživih podataka izračunata je ekonomičnost, likvidnost i zaduženost različitih tipova poljoprivrednih gospodarstava od 2015. do 2018. godine.

Sljedeći graf prikazuje stanje prihoda kroz godine različitih tipova poljoprivrednih gospodarstava.

Grafikon 7. Ukupni prihodi u kunama/tipu PG-a

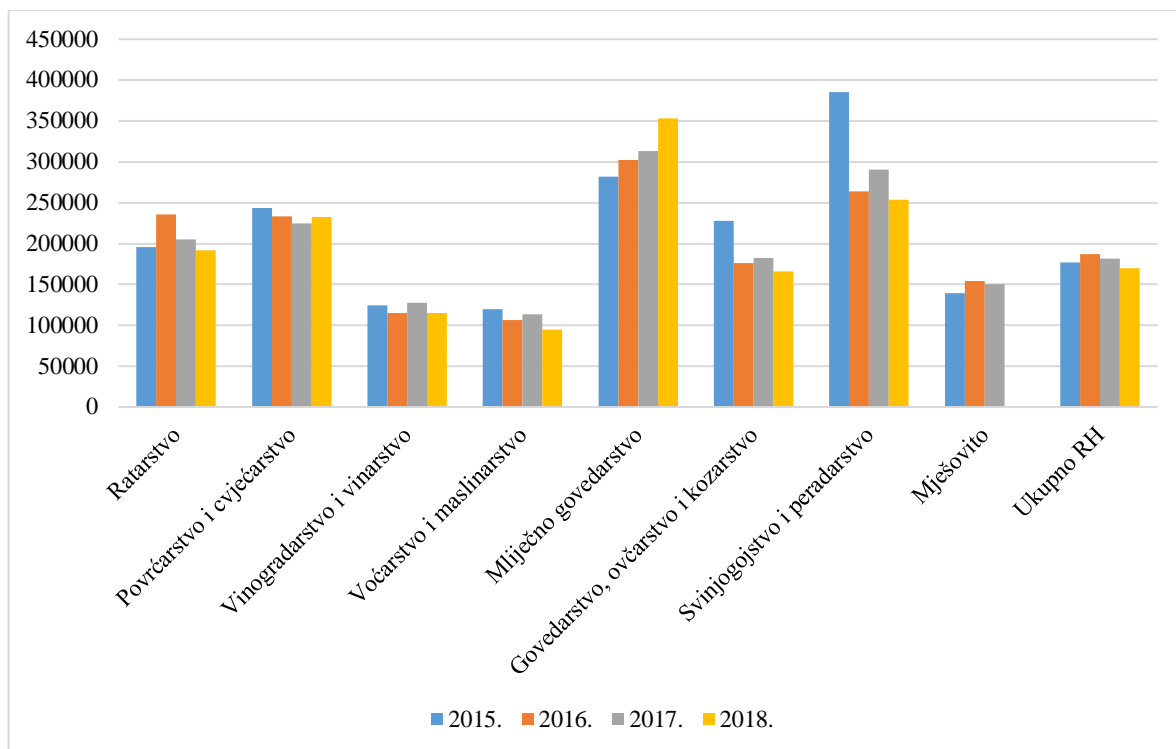
Izvor: autor prema rezultatima FADN-a (<http://www.fadn.hr/>, 2021.)

Prihodi koji su ostvareni proizvodnjom poljoprivrednih proizvoda na poljoprivrednim gospodarstvima zapravo se ostvaruju u trenutku prodaje tih istih proizvoda, ali mogu nastati i pružanjem usluga ili prodajom trgovačke robe (Crnčan i sur., 2017.).

Prema vrijednostima iz Grafikona 7., svinjogojstvo i peradarstvo je tip kod kojeg su zamijećeni najviši prihodi.

Godine 2015. prihodi su iznosili 473.621,85 kn, dok godinu iza nje prihodi su manji za 118.062,09 kn. Naglo povećanje prihoda zabilježeno je u tipu 2-povrčarstvu i cvječarstvu gdje su prihodi 2017. godine iznosili 286.433,55., te su 2018. godine naglo skočili na

399.118,80, što je povećanje za gotovo 115 000 kn. Povećanje prihoda zabilježeno je i u tipu 5-mliječnom govedarstvu, te tipu 2-vinogradarstvu i vinarstvu. Ostali tipovi bilježe pad prihoda ili variraju kroz godine promatranog razdoblja. Svako poljoprivredno gospodarstvo da bi proizvelo proizvod ili uslugu ima i troškove koji su prikazani Grafikonom 8.

Grafikon 8. Ukupni troškovi u kunama/tipu PG-a

Izvor: autor prema rezultatima FADN-a (<http://www.fadn.hr/>, 2021.)

Ukupni troškovi osciliraju od godine do godine kod različitih tipova PG-a. Najveći troškovi zabilježeni su u 2015. godini sa 384.903,58 kn kod tipa 7 koji podrazumijeva svinjogojstvo i peradarstvo, dok su isti iznimno opali u 2016 godini za više od 121 000 kn. Najniže troškove proizvodnje bilježi tip 4-voćarstvo i maslinarstvo sa 94.456,61 kn u 2018. godini. Suprotno najnižim troškovima, najveća razlika u smislu povećanja ukupnih troškova zabilježena je kod mliječnog govedarstva gdje su troškovi iz godine u godinu sve veći. Troškovi u prvoj godini promatranog razdoblja iznosili su 282.071,21 kn, dok zadnje 2018. godine razdoblja troškovi su se povećali za više od 71 000 kn.

U Tablici 3. prikazani su pokazatelji koji se odnose na zaduženost, likvidnost i ekonomičnost različitih tipova OPG-a i PG-a od 2015. i 2016. godine.

Tablica 3. Ekonomičnost, likvidnost i zaduženost/ tipu PG-a

	2015.			2016.		
	Ekonomičnost	Likvidnost	Zaduženost (%)	Ekonomičnost	Likvidnost	Zaduženost (%)
Tip 1	1,17	46,06	1,60	1,20	18,96	3,87
Tip 2	1,35	122,39	0,96	1,14	65,93	0,12
Tip 3	1,56	2521,55	2,27	1,81	107,78	3,34
Tip 4	1,26	447,10	1,04	0,94	0,00	1,16
Tip 5	1,13	43,94	1,17	1,15	37,46	1,70
Tip 6	1,11	61,92	0,83	1,15	846,95	1,32
Tip 7	1,23	7,29	9,08	1,35	7,16	8,54
Tip 8	1,14	41,38	0,72	1,08	51,17	2,08

Izvor: autor prema rezultatima FADN-a (<http://www.fadn.hr/>, 2021.)

Ekonomičnost je pokazatelj uspješnosti poslovanja koji se izražava kroz odnos između inputa – uloženi sredstava, i outputa – finalnih proizvoda, odnosno ovo mjerilo poslovanja izražava se odnosom između UP i UT u nekom poslovanju ili nekoj proizvodnji. Promatrajući tablicu 2 i 3 vidljivo je kako je koeficijent ekonomičnosti veći od 1 kod svih tipova proizvodnje, osim kod tipa 4-voćarstva i maslinarstva u 2016. godini što upućuje da su gospodarstva poslovala ekonomično, izuzev tog tipa 4 2016. godine. Kako bi se ekonomičnost povećala moguća su neka varijantna rješenja kao što je npr. ostvarivanje većih cijena od prodaje usluga ili proizvoda, ili pak smanjenje troškova proizvodnje. Najveća ekonomičnost zabilježena je kod tipa 3, odnosno kod vinogradarstva i vinarstva u 2016. godini sa koeficijentom ekonomičnosti od 1,81. U Tablici 4. prikazani su pokazatelji koji se odnose na ekonomske pokazatelje za 2017. i 2018. godinu.

Tablica 4. Ekonomičnost, likvidnost i zaduženost/ tipu PG-a

	2017.			2018.		
	Ekonomičnost	Likvidnost	Zaduženost (%)	Ekonomičnost	Likvidnost	Zaduženost (%)
Tip 1	1,19	22,87	2,39	1,29	26,06	2,18
Tip 2	1,27	141,22	0,35	1,72	1331,76	2,30
Tip 3	1,73	215,99	3,48	2,17	111,79	3,35
Tip 4	1,07	0,00	0,65	1,16	252,38	0,70
Tip 5	1,18	46,83	1,47	1,18	60,88	1,55
Tip 6	1,17	409,46	0,83	1,21	50,04	1,07
Tip 7	1,22	14,48	17,64	1,23	21,03	6,03
Tip 8	1,13	17,02	2,07	1,28	14,81	2,19

Izvor: autor prema rezultatima FADN-a (<http://www.fadn.hr/>, 2021.)

Likvidnost je sposobnost nekog gospodarskog subjekta ili poduzeća da u jednoj godini imovinom koju je steklo podmiri sve svoje obveze ili troškove. Najveću likvidnost također bilježi tip 3, dok suprotno tome najmanju likvidnost bilježi tip 4-voćarstvo i maslinarstvo sa 0,00, što ukazuje na nemogućnost poslovanja za podmirivanje pristiglih obveza te godine.

Zaduženost poduzeća je pokazatelj koji nam govori u kojem postotku se gospodarski subjekt ili poduzeće financira iz nekih drugih, stranih izvora. Što je postotak veći to je veći problem u poslovanju i manja profitabilnost. Zaduženost analiziranih godina u zadovoljavajućim su granicama, sukladno tome najveća zaduženost zabilježena je 2017. godine kod tipa 7-svinjogojstva i peradarstva sa 17,64 %.

4. ZAKLJUČAK

Osiguranje računovodstvenih informacija sa OPG-a primarna je zadaća Sustava poljoprivrednih knjigovodstvenih podataka, odnosno FADN-a. Sustav prikuplja i pokazuje godišnje knjigovodstveno stanje proizvodnih, financijskih i ekonomskih podataka odabranog uzorka ili tipa poljoprivrednog gospodarstva klasificiranog u skupine prema različitim kriterijima kao što su ekonomska veličina gospodarstva, regionalna pripadnost ili sam tip poljoprivredne proizvodnje.

U završnom radu korišteni su objavljeni podaci Sustava poljoprivrednih knjigovodstvenih podataka koji obuhvaćaju razdoblje od 2015. do 2018. godine. Cilj je bio usporedba i analiza proizvodnih i ekonomskih čimbenika različitih tipova poljoprivrednih gospodarstava. Ukupan uzorak PG-a promatranog razdoblja iznosio je 1.335 PG-a u 2015. godini, 1.328 PG-a za 2016. godinu, 1.295 gospodarstava u 2017. godini i 1.385 gospodarstava u 2018. godini. Prema dobivenim podacima ukupne površine svih tipova poljoprivrednih gospodarstava u RH se kroz godine u godinu povećavaju, no ipak ratarstvo zauzima najveće površine ukupnih korištenih poljoprivrednih površina, te se KPP ratarstva svake godine povećava.

Ostvareni prinos po jedinici kapaciteta je glavni pokazatelj karakterističan za svaku poljoprivrednu djelatnost. U biljnoj proizvodnji to je t/ha, dok je u stočarskoj proizvodnji to uvjetno grlo stoke (UG). Sa najvećim brojem UG stoke kod promatranih tipova proizvodnje definitivno raspolaže tip svinjogojstvo i peradarstvo. Drastično povećanje je primjetno u 2017. godini sa 32 na 89 UG u odnosu na prošlu 2016. godinu. Vinogradarstvo i vinarstvo je tip proizvodnje kod kojeg je zamijećen najmanji broj UG, i to u 2015 godini kada je proizvodnja iznosila 1,14 uvjetnih grla, te u 2018. sa 1,67 uvjetnih grla.

Na temelju raspoloživih podataka izračunati su ekonomski pokazatelji: ekonomičnost, likvidnost i zaduženost. Koeficijent ekonomičnosti je veći od 1 kod svih tipova proizvodnje, osim kod tipa 4-voćarstva i maslinarstva u 2016. godini što upućuje da su gospodarstva poslovala ekonomično, izuzev tog tipa 4 u 2016. godini. Najveću likvidnost bilježi tip 3, dok suprotno tome najmanju likvidnost bilježi tip 4-voćarstvo i maslinarstvo sa 0.00, što ukazuje na nemogućnost poslovanja za podmirivanje pristiglih obveza te godine. Zaduženost analiziranih godina u zadovoljavajućim su granicama.

5. POPIS LITERATURE

1. Crnčan, A., Ranogajec, Lj. (2013): Percepcija poljoprivrednih proizvođača o sustavu knjigovodstva. *Agronomski glasnik*, 5-6: 307-316.
2. Crnčan, A., Ranogajec, Lj., Kristić, J. (2017): Pokazatelji uspješnosti odabranih poljoprivrednih subjekata. *Agroeconomia Croatica*, 7 (1): 57-65.
3. Csajbok, I. (2005): Specific evaluation methods in FADN. Centre of Agricultural Sciences. University of Debrecen. 652.
4. Očić, V., Juračak, J., Šakić Bobić, B. (2013): Poslovni i proizvodni rezultati poljoprivrednih gospodarstava u Hrvatskoj 2013. godine. Agronomski fakultet, Sveučilište u Zagrebu.
5. Pravilnik o sustavu poljoprivrednih knjigovodstvenih podataka (NN br. 70/15), dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_06_70_1346.html (11.6.2021.)
6. Standardni rezultati; Samostalni odjel za Sustav poljoprivrednih knjigovodstvenih podataka (FADN), Savjetodavna služba, Zagreb, 2016.
7. www.fadn.hr/ (10.6.2021.)
8. www.fadn.hr/docs/FADN_prirucnik_izvjesce_PG_2015.pdf (11.6.2021.)
9. www.pcela.hr/ (11.6.2021.)
10. www.savjetodavna.hr (11.6.2021.)